

LA CE (MAI) E BUNĂ MIRAREA?!

Constantin Frosin¹

„N-ar trebui să ne mai mire decât
faptul că ne mai putem încă mira”

La Rochefoucauld, *Maximes*, 384

Ar mai trebui oare să ne mire ceva? Nu ne mai miră nimic! Și totuși... Deoarece mirarea datează de mult mai multă vreme, de pe vremea când *mirare* însemna *a admira*, vom da întâietate, pentru o dată, mirării...

Deși, în opinia noastră (fie doar și din rațiuni de... etimologie), mirarea se situează între admirație și uimire, nu putem să nu fim de acord cu **Pascal**, atunci când afirma în *Pensées*, VI, 374: <(...) *filosofii îi uimesc pe oamenii de rând, creștinii îi uimesc pe... filosofi*>. Zis adânc, a profundă mirare, a abisală admirație și a uimire fără fund... Și, deși suntem tentați să-i dăm dreptate lui **Rivarol**, atunci când decretează, parcă: <*Nimic nu ne mai miră, atunci când totul ne uimește; aceasta este starea (de spirit, N. N.) copiilor.*> (*Note, panseuri și maxime*, II), suntem mai atrași de **Domnul Teste** al lui **Valery**: <*Sufletului meu îi este mai sete de mirare decât de orice alt lucru. Așteptarea, riscul, nițică îndoială îl exaltă și-l întăresc mai mult decât posesiunea certitudinii*>... Altundeva – în *Variétés*, același Valery supralicitează: <*Mirarea nu constă în faptul că lucrurile sunt, ci în faptul că sunt astfel și nu altfel*>...

Câtă deosebire între **Cocteau**: <*Una din caracteristicile visului este că, în timpul lui (al visului, N. N.), nu ne mai miră nimic*> (*La difficulté d'être*), și dubitativul, cartezianul... **Descartes**: <(...) *mirarea este un exces de admirație care nu poate niciodată fi decât prost/rău venit*> (*Les passions de l'âme*), sau cinic-ironicul **La Fontaine**: <*pe cei ce n-au defel experiența lumii / orice lucru, cât de mic, îi uimește*>... (*Fables*, VIII, 9) Să nu fi fost oare înaintașii noștri dispuși la mirare ?!. Să se ascundă oare explicația acestei stări de lucruri în definiția pe care **Baudelaire** o dă dandismului: <*Plăcerea de a uimi și satisfacția orgolioasă de a nu fi niciodată uimit*> ?! (în *Curiozități estetice*: «*Pictorul vieții moderne*», IX).

¹ Profesor universitar doctor.

Sau în cugetarea **Doamnei de Genlis**: < *Ne mirăm prea mult de ceea ce vedem rar, și nu îndeajuns de ceea ce vedem în fiecare zi...*>. Să începem, însă, cu începutul și să-i dăm cuvântul lui **Aristotel**: < *Începutul tuturor științelor constă în mirarea că lucrurile sunt ceea ce sunt*> (**Metafizica**). În continuare, să vedem ce gândesc câțiva oameni de știință (și întrucâtva filosofi). **Albert Einstein** declară, în opera sa "**Cum văd eu lumea**": < *În fața misterului vieții, încerc cea mai puternică emoție. Acest sentiment fundează frumusețea și adevărul, suscită arta și știința. Dacă cineva nu cunoaște această senzație sau nu mai poate resimți mirarea sau surpriza (= surprinderea), acela este un mort viu, ai cărui ochi sunt, de acum încolo, orbi.*>

Hubert Reeves, astronom australian, pare a fi mai degrabă un romantic sau, cel puțin, un nostalgic: < *Pentru a profita cât mai mult de pe urma cunoștințelor dobândite, pentru a extrage din ele întreaga bogăție, este important să nu ne obișnuim prea repede cu ele, ci de a ne rezerva timpul pentru surpriză și mirare.*> (în **Spațiul ia forma privirii mele**, 1995).

Claude Roy consideră că geniul ar consta, < *fie în exil sau pe timp de pace, în capacitatea de a-ți păstra mirarea, cea care nu creează niciodată obișnuință*> (**Les rencontres des jours**, folio 2878). Romancierul ungar de expresie engleză **Arthur Koestler**, îl completează în chip fericit: < *Acest sentiment oceanic de mirare/uimire și admirație este sursa misticii, a științei pure și a artei pentru artă, este numitorul lor comun, legătura lor afectivă.*> Tot Koestler adaugă: < *Nevoia de cuceriri își are originea în forță, nevoia de participare provine din sublima mirare*> (în **Le cri d'Archimède**).

Și pentru că Rivarol a pomenit de starea suflească/de spirit a copiilor, considerăm binevenită opinia lui **Julien Green** în acest sens: < *(...) aproape toți copiii sunt poeți, adică au adesea un simț profund al misterului; ei sunt într-o lume oarecum asemeni unor străini ce sosesc într-o țară în care n-au mai pus niciodată piciorul, și se uită în jurul lor cu multă mirare/uimire. Scopul educației este de a face să dispară această mirare, explicând copilului sensul a ceea ce-l uimește. Treptat, el crește și se simte ca la el acasă într-o lume în care nimic nu-l mai poate mira/uimi. Astfel mor poezii.*> (în **Prima mea carte de engleză**). Dureros de adevărat, dragi poeți...!

Canadianul **Serge Bouchard** răsuțește și el cuțitul în rană: < *De ce trebuie oare, dacă fericirea constă în mirare, să ne petrecem timpul ca și cum nu ar trebui să ne mirăm de nimic ?*> (în **La différence**). Îi răspunde, în ecou, **Colette**: < *Chiar dacă nu aș fi învățat nimic altceva decât să mă mir/uimesc, și tot aș fi mulțumită că n-am îmbătrânit degeaba !*> Pentru **Paul Ricoeur**, marele (filosof) dispărut: *puterea de a ne mira este la fel de mare ca cea de a ne minuna...* O spune cu delicii, dar și cu armele specifice filosofiei, cu argumente (pe care, însă, nu le vom relua aici).

Din mirare în uimire și din uimire în stupefacție, ajungem iarăși la admirație, cea care a dat naștere mirării. De fapt, dacă ar trebui să dăm crezare acelei ramuri a filosofiei care se ocupă de întrebări, prima întrebare pe care și-a pus-o omul, a avut la origine mirarea: el s-a mirat de ce trebuie să meargă târâș sau de-a bușilea, și s-a întrebat: Ce-ar fi să mă ridic în două picioare ?! Și așa s-a și întâmplat... Lucru de mirare pentru celelalte viețuitoare. Doar că

unii strămoși de-ai noștri au căzut de prin copaci în picioare (predispoziții de felină...), iar alții au căzut de-a dreptul în cap, ceea ce a dus la dispariția creierului la unii din urmașii lor de azi... Organisme modificate genetic, cum ar zice unii contemporani.

Lăsând gluma la o parte, mirarea nu este doar corelatul vârstei inocenței și naivității/purității, ci este acea calitate care face ca oamenii mari să rămână mereu copii, capabili să se mire la vederea frumosului, a binelui, a adevărului... Doar așa vor putea subzista poezii în cetate, doar așa vom putea evita robotizarea ființei umane, transformarea ei într-un mecanism cât de perfect, dar condus de la distanță cine știe de cine, în cine știe de scop.

Că este așa, ne-o confirmă cei doi scriitori cu care vom încheia pledoaria noastră întru rămânerea ființei în stadiul de mirare. Francezul **Jean Guéhenno**, în a sa lucrare *La foi difficile*, afirmă tranșant: <Totul este salvat, dacă rămânem capabili de mirare>. Iar englezul **Gilbert Keith Chesterton** ne asigură, prin vocea rațiunii: <Viața posedă un (singur) secret: cel a unei constante mirări/uimiri.>

În speranța că veți fi uimiți de valențele mirării, că nu vă veți mira prea tare dacă alții vor fi uimiți văzând vreo schimbare cât de mică în dumneavoastră, dragi cititori, uimiți noi înșine de calitatea perceperii mirării de către semenii noștri de ieri și de azi, vă asigurăm că nu vom înceta să ne mirăm și să ne uimim (contemporanii)...

(I GNI-) F U G A

<Fugi de preceptele acelor speculatori a căror rațiune nu este confirmată de experiență> (Da Vinci, Aforisme despre natură)

De la fuga dintotdeauna a Timpului (*Fugit irreparabile tempus*, consonant uneori cu *O tempora, o mores*) la Fuga din Egipt și la fuga din calea năvălitorilor (când oamenii își căutau scăparea/salvarea prin fugă), la fuga de răspundere în fața Istoriei, a lui Dumnezeu și a oamenilor, fuga a fost când rușinoasă, când sănătoasă...

Dar nu asta importă în acest moment, ci faptul că omenirea a prins gustul artei, exersând zor nevoie-mare Arta fugii... : Trăim pe fugă, mâncăm în fugă, iubim fugitiv sau pe fugă, îi punem pe alții pe fugă (uneori chiar pe cei dragi, cu ajutorul unei crase inconștiențe), suntem noi înșine puși de alții pe fugă, sau o luăm (din proprie inițiativă... ?!) la fugă.

Fuga de onoruri, care singură ne poate păstra vie și intactă onoarea... Fuga de la locul faptei, în cazul unora care, în urma unui accident de circulație, în loc să dea primul ajutor victimei, o iau la sănătoasa, pardon, la fugă...

Suspecta grabă a unora de a ieși în față, care dau fuga să vadă ce se întâmplă, dacă nu-i rost de ceva... Unii care vin în fugă, uzi leoarcă de cât au alergat, vezi Doamne, ca să răspundă la chemarea șefilor... Fugă urmată, aproape întotdeauna, de câte o promovare așa, pe fugă...

Fugă în zig-zag, așa, ca la revoluție, să nu știe stânga ce face dreapta... Fuga de gloanțe, doar-doar or scăpa și s-or instala (tot ei...) în fruntea bucatelor... Fuga-fuguța, binișor, să nu le-o ia alții înainte... Emblematică expresia românească, eliptică de... *fugă*: <La plăcinte, înainte, la război, înapoi !> Fripturiștii știu de ce...: *La vremuri noi, tot noi !*...

Unii care, când dau de greu, dau fuga la doctor, sau la spital (poate pică vreun concediu medical, să mai plece și ei în vreo excursie de studii). Alții care se leagă la cap fără să-i doară și dau fuga la farmacie, poate s-o găsi vreun leac și pentru ei... Așa, ca guvernul, care are boală pe farmaciști... Oricum, prostia n-are leac! Ce ne-om face cu fuga asta a creierelor spre Occident (c-acolo e-apusul, măcar să nu mai vadă, bieții de ei, de ele, pardon (că de creiere e vorba...) ce se întâmplă pe-ăst picior de plai...).

Scriem scrisori pe fugă, chipurile n-avem timp, decât de lânzezeală... Alții scriu legi pe fugă (nu că s-ar grăbi să-și facă datoria), de mântuială, iar nu de dragul boborului... Dup-aia, de-atâta muncă (munca nu-i pentru oameni, dovadă oboseala...), trag și ei o fugă prin străinătăți, să-și ia ceva de durere de cap (nu de creier, ttttt...).

Adevărații noștri dușmani se află în noi înșine – oare?! Oare de-asta fug unii cât mai departe de ei înșiși, de neamul lor, de teama armatelor de dușmani care-i pândesc la cotitură? Ce frumos spunea Corneille, în *Polyeucte* : *Fugi de dușmanul care-ți știe defectele* (părțile slabe...)! Oare de-aia fug ăștia toți?!

Dacă nașterea e începutul morții, să fie fuga începutul lașității... sau al mării evadări?! Cu cât se schimbă toate, cu-atât revenim la același lucru. Veșnica reîntoarcere ? Întoarcerea la punctul de plecare, închiderea buclei...

Atunci când se înmulțesc crimele și delictele, înseamnă că mizeria sporește... Oare de asta fug unii într-acolo, de frica mizeriei ?! Așa o fi luat naștere lumea subterană, interlopă? (Cică de la Inter vine vorba asta, că numa' ăștia au curajul să intre acolo, și nebunia să mai și comande ceva).

O societate fără religie e ca o corabie fără busolă, spunea Napoleon Bonaparte, după care continua: ***Omul nu este măreț decât îngenunchat în fața lui Dumnezeu***. Două întrebări ne vin în minte: oare de asta fuge țara asta de bunăstare și civilizație?! Oare de asta era nevoie de Catedrala Mântuirii neamului? Oare de asta a fost exclus definitiv rolul religiei din progresul civilizației europene?!

Inima unui om de stat trebuie să fie în capul/mintea lui (tot Napoleon *dixit*)... Ce te faci, însă, când chestia asta, cum îi spune, *cap* parcă, nu prea există, sau e prea gol, și inima riscă să cedeze de-atâta curent...Că unii fug de glasul rațiunii, la îndemnul inimii... Numa' că de inimă nu poți să fugi, n-ai cum... Așa cum nu poți fugi nici de destin !

Tot Napoleon spunea că ***nu urcă foarte sus decât cei care habar n-au încotro s-o apuce***... Taman precum corabia aia fără busolă... Da' cică nici Arca lui Noe n-avea... N-avea nevoie, adică... Mare curaj îți trebuie să fugi, uneori... Depinde încotro... A fugi, înseamnă a-ți lua inima în picioare...

Doar că nu e de ajuns să fugi, trebuie să fugi în direcția bună, nu excentric, ci concentric : a fugi de lume, așadar, înseamnă s-o regăsești mai mare, mai adevărată, mai esențială, spunea Ramuz, referindu-se la dimensiunea umană. Ceea ce ar însemna cam același lucru cu ce spunea Hubert Reeves: Nu trebuie să fugi de realitate, ci s-o trăiești cu pasiune...

Stiați că s-a scris și o carte (parafrază la *Elogiul nebuniei*, desigur): **<Elogiul fugii>**, autorul ei fiind Henry Laborit?! Să ne mai mirăm atunci de afirmația lui Eugen Ionescu: *<Libertatea artistică nu înseamnă câtuși de puțin nerecunoașterea legilor. Libertatea de imaginație nu este o fugă în ireal, nu este o evadare, ci o îndrăzneală, o invenție> ?!*

<Bucuria este evadarea noastră din Timp>, spunea Simone Weil (filosofă și om de stat), gândindu-se probabil, galeș, la afirmația lui Napoleon, conform căreia *<Singura victorie în dragoste, este fuga !>*... Și totuși, dragă Împărate, filosofii au spus că omului nu îi este dat să scape de nimic, nici măcar de fugile sale...

Interesantă și singulară ni se pare vocea lui Da Vinci : *<Oamenii n-au dreptate să se plângă de fuga timpului, acuzându-l că trece prea rapid ; ei nu văd că el se scurge cu viteză cea bună/potrivită>*... Poeții, cu siguranță, nu îi vor da nicicând dreptate !

Vom încheia acest scurt excurs în domeniul fugii, cu două extreme care, iată, se ating (ca întotdeauna!). În *Eseurile* sale (II, 3), **Montaigne** spunea, pe un ton ce nu admitea replică : *< (...) uneori, fuga noastră de moarte face astfel ca noi să fugim taman întracolo>*... Iar marele filosof al secolului XX, **Paul Ricoeur** (stins din viață în mai 2005), afirmă, peremptoriu parcă (ori premonitoriu?): *<Fericirea este, întrucâtva, ceea ce pune capăt fugii spre înainte a dorinței>* (în : **Sinele ca și ceilalți**).

Precipitată sau nu, dezordonată sau nu, fuga poate alege visul, boala sau vindecarea... Sau opiul, sau orice alte forme de drog, care pot procura iluzia extazului... Limba noastră spune, atât de subtil (sic!): *A fugit de dracu' și-a dat peste tat'su !* Să fie oare fuga o cădere, conform expresiei : *a cădea din lac în puț ?!* Și dacă murim cu fiecare plecare, ce se întâmplă cu fiecare fugă ?! *Rar cade cel ce ține drumul drept*, spunea Da Vinci. Si tot el spune : *Cine gândește puțin, rătăcește mult...*

Că fuga poate fi o formă de compoziție contrapunctică (Bach excela prin fugile sale), că poate fi o evadare, că poate fi un impuls morbid ce împinge un individ (de obicei, un copil sau un adolescent) să-și părăsească mediul social, familial, și să plece adesea fără nici o țintă, la întâmplare, polisemantismul acestui cuvânt este evident.